

ІДЕОЛОГІЯ «CHILDFREE» ЯК ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Фучеджи В.Д.

*к.ю.н., доцент кафедри психології
Одеського національного медичного університету*

Україна, м. Одеса

Маланчук О. Ю.,

*магістр кафедри психології
Одеського національного медичного університету*

Україна, м. Одеса

IDEOLOGY "CHILDFREE" AS A TREND OF MODERN SOCIETY

Fuchedzhi V.D.

*Ph.D., associate professor of the Department of Psychology
Odessa National Medical University*

Malanchuk O. Y.,

Master of Psychology

Odessa National Medical University

Анотація: У статті проаналізована та досліджена ідеологія «Childfree», як тенденція сучасного суспільства. Розглянуті актуальні причини вступу у співтовариство та наслідки даного вибору.

Ключові слова: ідеологія, Childfree, суспільство, фемінізм, соціокультурні зміни..

Anotation: The article analyzes and studies the ideology "Childfree" as a trend of modern society. The actual reasons for entry into the community and the consequences of this choice are considered.

Key words: ideology, Childfree, society, feminism, socio-cultural changes.

На сьогоднішній день, гостро постає проблема трансформації шлюбно-сімейних відносин. На заміну традиційному шлюбу приходять альтернативні, що передбачають багатоваріантність поведінки партнерів. Процеси соціальної мобільності жінки дозволяють відкладати репродуктивну поведінку й відкрито заявляти про свою позицію. Сучасні жінки та чоловіки, розглядаючи цінності та пріоритети, змінюють свій вектор з сім'ї на кар'єру, життя заради себе, своїх потреб, що й сприяє появі ідеології «добровільної бездітності».

Рух «Чайлдфрі» постійно відчуває психологічний тиск з боку суспільства. Більшість людей не розділяють їх поглядів та закликають боротися з представниками цього напрямку. Найчастіше це обумовлено тим, що суспільство не розуміє тих людей, які руйнують сформовані поведінкові норми, цінності та соціальні стереотипи.

Соціальне явище «Чайлдфрі» є неоднозначним. З одного боку – зазнає краху одна з головних сімейних функцій – репродуктивна, яка представляє все нижчі показники народжуваності, що є загрозою виродження нації, також руйнування традиційних сімейних цінностей, гедонізм. А з іншого – індивідуальний вибір кожної людини, що має свої причини та мотиви вступу у спільноту.

Ідеологія «Чайлдфрі» не так давно почала привертати увагу науковців. Вперше вона з'явилася в американському суспільстві в 1960-1970 роках, але з кожним роком відсоток представників даного напрямку значно збільшується.

У літературі, що вивчає Чайлдфрі як соціальний феномен, слід виділити наступних західних дослідників: Дж. Е. Віверс, Л. Чансі, Дж. Мур, Кніл і Джоші, Ш. Баттерфілл, Крігер, Парк, О. Камзіна, Н.Самікіна, Л. А. Грицай, Козачихіна. Дані джерела дозволяють простежити історію розвитку ідеології «Чайлдфрі» та визначити її особливості.

Канадський соціолог Дж. Е. Віверс є однією з головних ідеологів руху «свідомо бездітних». Вона використала не тільки теоретичні основи для обґрунтування своєї концепції про типологію «вільних від дітей», а й проводила масові анкетування, опитування, зверталася до статистики. Саме вона запропонувала свою типологію послідовників руху: реджектори та афексьонади. Вивчивши мотивацію і спосіб життя «вільних від дітей» людей, Віверс виявила їх відчутну ступінь впливу на оточення.

Вітчизняні дослідники (Грицай, Козачихіна) розглядають Чайлдфрі в контексті процесів трансформації цінностей суспільства. Робиться висновок про взаємозв'язок між небажанням мати дітей і кризою інституту сім'ї, матеріальною незалежністю подружжя один від одного, постійною зайнятістю жінок у

професійній сфері, переважанням споживчої культури, модою на індивідуалізм і гедонізм.

Отже, проведені дослідження дають певні уявлення про ідеологію «Чайлдфрі» та її вплив на суспільство, однак науковцями недостатньо вивчені об'єктивні та суб'єктивні причини віднесення особистості до руху «свідомо бездітних».

У другій половині ХХ століття відбулися значні соціальні, культурні та економічні зрушення, які вплинули на інститут сім'ї та підняли питання переосмислення гендерної самосвідомості у суспільстві.

Слідом за першою хвилею фемінізму, представниці якої боролися за право голосу для жінки, у 1960 - 1980 роках феміністки «другої хвилі» концентрувалися на аспектах юридичної та соціальної рівності та ліквідації дискримінації жінок [1]. Вони вважали, що різні форми культурної і політичної нерівності нерозривно пов'язані між собою та закликали жінок усвідомити, що окремі аспекти їхнього особистого життя глибоко політизовані і є відображенням сексистських владних структур.

Так Бетті Фрідан у своїй книзі «Загадка жіночності» (1963р.) оспорує ідею того, що жінки можуть реалізувати себе тільки в сім'ї, народжуючи та виховуючи дітей. Вона відзначала, що псевдонаукові теорії, жіночі журнали і рекламна індустрія «навчили, що жінкам, які мають істинну жіночність, не потрібна кар'єра, їм не потрібна вища освіта і політичні права – одним словом, їм не потрібні незалежність і можливості, за які колись боролися феміністки. Все, що від них вимагається – це з раннього дівочтва присвятити себе пошукам чоловіка і народженню дітей» [6].

Кінець ХХ століття пропагував необхідність особистісного росту, чому сприяла розвинута індустріальна сфера та інформаційна революція. Людина особливо прагнула пізнати себе та свої можливості. Жінки почали відчувати себе більш вільно, отримали можливість відстоювати свої права і думки. Чоловіки ж, скинувши з себе функції єдиного годувальника, почали шукати альтернативні способи реалізації.

Вперше про формування ідеї Childfree, як ідеології, руху, заговорили в 1972р. Еллен Пек та Ширлі Радл, що є засновницями Національної Організації для Не-батьків. Вони висунули свої ідеї таким чином: «На початку 1970-их років тридцятирічна жінка, що не мала дітей, сприймалася як неповноцінна. Виправданням її бездітності люди вважали погане здоров'я, нетрадиційну сексуальну орієнтацію, психічні захворювання, зловживання алкоголем або наркотиками. Нікому і в голову не приходило, що жінка не має дітей з одної причини – у неї немає бажання». Цілі яких притримувалася організація – довести суспільству, що відмова від материнства – це нормально[2].

Проблема, що торкається гендерної ідентичності жінок гостро повставала протягом усієї історії. Щоб реалізуватися як жінка, потрібно відбутися як мати, а основною умовою народження дитини, як правило, залишається заміжжя. Жіночність розглядається через призму ролей матері та дружини. породжують фрустрацію самотніх жінок, які відчувають осуд з боку суспільства щодо їх вибору.

Внаслідок сексизму, тиску суспільства на жінок та їх призначення народжувати організація для Не-батьків впроваджує термін «вільний від дітей» (childfree) на противагу терміну «бездітний» (childless) [3].

Отже, Childfree — це субкультура та ідеологія, яка характеризується свідомим небажанням мати дітей, не маючи при цьому ніяких фізіологічних порушень. Представники руху Childfree, розглядаючи цінності та пріоритети, змінюють свій вектор з сім'ї на кар'єру, життя заради себе, своїх потреб.

Розповсюдження ідеології впливає на усі сфери життя суспільства та держави в цілому. Так зазнає краху демографічна, економічна складові та фізичне і психологічне здоров'я населення. Але віднесення себе до даної категорії є вибором кожної особистості, який обумовлюється багатьма факторами впродовж усього життя.

В Америці «Childfree» достатньо усталене явище, що існує достатньо довгий період часу. Вже в 1980 році канадський соціолог Дж. Віверс випустила книгу «Childless by Choice», де опублікувала найпоширенішу класифікацію

«свідомо бездітних», розділивши їх на «реджекторів» (обґрунтовують небажання мати дітей огидою до процесу дітонародження та дітей взагалі) і «аффексьонадо» (вважають більш привабливим життя без дітей) [7].

Для пострадянських країн, де головним призначенням жінки було народження дитини та продовження роду, дана ідеологія є достатньо новою течією, але такою, що активно підтримується суспільством. Пусковою причиною тенденції вибору ідеології Чайлдфрі є трансформація цінностей суспільства, які призвели до зміни положення інстинктів та їх градації. КамзінМ., Камзіна Є. та Камзіна О. розглядають Чайлдфрі як явище, породжене конфліктом двох сторін – інстинкту та соціальних і культурних умов [5]. Так, інстинкт продовження роду, що на протязі багатьох років був ведучим, відходить на другий план, пропустивши вперед інстинкт самозбереження. XX – XXI століття ставлять людину перед вибором: дітонародження або свобода та успішність.

Розглядаючи мотиви добровільної бездітності, ми можемо об'єднати їх в такі групи:

- певний «життєвий сценарій»;
- соціальні умови, фінансова невпевненість;
- страх втрати свободи;
- страх перед народжуванням та його наслідками;
- відразу до вагітності, дітей (реджектори) та/або небажання за ними доглядати, виховувати (аффексьонадо);
- гедонізм;
- недовіра до партнера.

Більшість психоаналітиків у вивченні ідеології «Childfree» приділяють велику увагу взаємодії значущих дорослих з дитиною (особливо з матір'ю). У цій взаємодії дитина вчиться вибудовувати надійні взаємини з оточенням.

К. Р. Роджерс писав, що дитина яка отримує безумовну позитивну увагу до себе, згодом розкриє природну тенденцію до самоактуалізації, що присутня в кожній людині. Саме організмичний оцінний процес буде сприяти реалізації

людиною на протязі усього життя свого потенціалу з метою стати повноцінно функціонуючою особистістю.

Ще змалку особистість засвоює норми, правила та сценарій, яких буде дотримуватися й надалі.

Сценарій – життєвий план людини, створений ним ще в дитинстві, під значним впливом батьків або близьких людей [4]. Е. Берн вважав, що сценарій є результатом компульсивного повторення. Він залежить від рішень, що були прийняті у дитинстві, і закріплює дитячий Я-стан через трансакції, що відбуваються між дитиною та батьком. Таким чином сцени, які сприймалися дитиною, можуть бути закріплені як конструктивний або деструктивний сценарій, що будуть сприяти близьким відносинам або перешкоджати їх розвиток.

Звісно й культура, соціум впливає на укорінення життєвого сценарію у свідомості людини. Сьогодні чекає від жінки багатофункціональності, з чим вона не справляється. Тому обирає кар'єру та хобі, відкладаючи або відмовляючись від народження дитини взагалі. Таким чином несприятливі соціальні умови та бажання до незалежності формують у свідомості громадян новий образ щасливої жінки як успішної бізнес-леді, що потрохи витісняє материнський.

Страх втрати свободи є найпоширенішим серед представників ідеології «Childfree». Е. Фромм розділяє поняття «свобода» на позитивну «свобода для» та негативну «свобода від» [6]. Якщо позитивна свобода – це вид свободи при якій людина відчуває себе частиною світу і в той же час не залежить від нього, то негативна «свобода від» (у нашому випадку childfree – вільний від дітей) – це свобода від інстинктивної обумовленості дій, що веде до відчуження, в результаті чого людина «втрачає свою самість».

Однак Е. Фромм уточнює, що індивід не в змозі винести ізоляцію, що призводить до внутрішньо особистісного конфлікту та приносить йому нове рабство. Як ізольоване істота людина вкрай безпомічна перед зовнішнім світом, що викликає у неї страх; через ізоляцію для неї руйнується єдність світу, і вона

втрачає будь-яку орієнтацію. «Свобода від» паралізує життя особистості і вона починає бажати втекти від неї. Таким чином, вона приносить йому нове рабство [7]. Так виникає 3 несвідомих психологічних механізму «втечі від свободи»:

1) Авторитаризм – визначається як «тенденція з'єднати себе з кимось або чимось зовнішнім, щоб набути сили, втраченої індивідуальним «Я»» [7]. При мазохістській формі у відносинах з оточуючими люди проявляють надмірну залежність, підпорядкованість і безпомічність; садистська виражається в експлуатації інших, домінуванні і контролі над ними. Фромм стверджував, що обидві тенденції присутні у кожного індивідуума.

2) Деструктивізм – прагнення людини зруйнувати світ, щоб він не зруйнував його самого; знищуючи і підкоряючи інших людина прагне подолати відчуття неповноцінності. Особистість прагне до з'єднання зі світом через завоювання влади, роблячи інших частиною самого себе.

3) Автоматичний конформізм, який полягає в ідентифікації потреб, норм індивідуума із соціально-схваленими цінностями, «індивідуум припиняє бути собою; він стає таким типом особистості, якого потребує модель культури, і тому стає схожим на інших – таким, яким його бажать бачити».

Отже «свобода від» у всіх випадках втрачається і призводить до внутрішньо особистісного конфлікту, що порушує цілісність людської особистості.

Підсумовуючи сказане, можемо зазначити, що як суб'єктивні, так і об'єктивні фактори необхідно розглядати індивідуально, адже посилення на них може бути спровоковано багатьма причинами, захисними механізмами, за якими ховається справжня причина відмови від народження дітей.

Розповсюдження ідеології впливає на усі сфери життя суспільства та держави в цілому. Так зазнає краху демографічна, економічна складові та фізичне і психологічне здоров'я населення. Але віднесення себе до даної категорії є вибором кожної особистості, який обумовлюється багатьма факторами впродовж усього життя.

Тому важливим є вивчення мотивів вступу в суспільство «свідомо бездітних» та проведення такої роботи як інтроспекція та психотерапія для усвідомлення істинних причин, що впливають на даний вибір.

Література:

1. Freedman, Estelle B. No Turning Back: The History of Feminism and the Future of Women. – Ballantine Books, 2003. – С. 464.
2. Veevers J.E. (1980). “Childless by choice” Toronto, Toronto: Butterworth, Canada. – 220p.
3. Антонова, Ю. А. Экстремистский текст и деструктивная личность: монография/ Л. Е. Веснина, М. Б. Ворошилова, К. В. Злоказов, Ю. Р. Тагильцева, А. А. Карапетян – Урал. гос. пед. ун-т– Екатеринбург, 2014 – 272 с.
4. Берн Э. Люди, которые играют в игры. Психология человеческой судьбы. – 232с.
5. Камзин Николай, Камзина Елизавета, Камзина Оксана «Роль инстинктов при выборе стратегии childfree. Влияние культуры на инстинкт» – Litres, 2017 – 70 с.
6. Фридан Б. Загадка женственности. – М., 1994. – С. 44–50.
7. Фромм Э. Бегство от свободы. Пер. с англ. А. Лактионова –М.: АСТ: АСТ МОСКВА, 2009.458 с.